

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НЕБАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТРАТЕГІЧНИХ ЦІЛЕЙ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

© 2017 ПРОКОПЕНКО Ж. В.

УДК 657

Прокопенко Ж. В.

Нормативно-правове регулювання бухгалтерської діяльності небанківських установ у забезпеченні стратегічних цілей розвитку фінансової системи України

Досліджено нормативно-правове регулювання бухгалтерської діяльності небанківських фінансових установ у забезпеченні стратегічних цілей розвитку фінансової системи України. Актуалізовано питання дослідження системи нормативно-правового регулювання з позицій: по-перше, регулювання ринку небанківських фінансових послуг і безпосередньо їх діяльності як об'єкта бухгалтерського обліку; по-друге, регулювання бухгалтерського обліку та звітності як основи впливу на його організацію, методологію; по-третє, формування вимог до керівного складу установи в частині кваліфікаційних вимог до головного бухгалтера як до суб'єкта організації та ведення бухгалтерського обліку. В процесі дослідження заходів було розроблено модель впливу на трансформацію організації та методології бухгалтерського обліку, що здійснюватиметься шляхом встановлення нових вимог до його методів та об'єктів через зміни в нормативно-правових актах, а також їх вплив на системи економічного аналізу й аудиту як складових корпоративного управління небанківськими фінансовими установами. Наведена модель визначає вплив положень комплексної програми розвитку фінансового сектора України до 2020 року на бухгалтерський облік у частині методики, специфіки та складу об'єктів. В результаті вивчення комплексу документів, які визначають стратегічні положення розвитку ринку небанківських фінансових послуг, були встановлені напрями формування нових і трансформації наявних положень нормативно-правового регулювання системи бухгалтерського обліку через її елементи (методи, об'єкти, суб'єкти), вивчення функцій та обґрунтування значення в управлінні ризиками. Вважаємо що зазначені положення мають бути реалізовані шляхом розвитку організаційно-методологічних положень бухгалтерського обліку діяльності небанківських фінансових установ і розробки пропозицій їх закріплення в нормативно-правових актах.

Ключові слова: бухгалтерський облік, нормативно-правове регулювання, небанківські фінансові установи, стратегічні цілі розвитку, фінансова система.

Рис.: 2. Табл.: 3. Бібл.: 8.

Прокопенко Жанна Володимирівна – кандидат економічних наук, докторант кафедри обліку і аудиту, Житомирський державний технологічний університет (вул. Черняхівського, 103, Житомир, 10005, Україна)

E-mail: tanaspvl@gmail.com

УДК 657

UDC 657

Прокопенко Ж. В. Нормативно-правовое регулирование бухгалтерской деятельности небанковских финансовых учреждений в обеспечении стратегических целей развития финансовой системы Украины

Исследовано нормативно-правовое регулирование бухгалтерской деятельности небанковских финансовых учреждений в обеспечении стратегических целей развития финансовой системы Украины. Актуализирован вопрос исследования системы нормативно-правового регулирования с позиций: во-первых, регулирования рынка небанковских финансовых услуг и непосредственно их деятельности как объекта бухгалтерского учета; во-вторых, регулирования бухгалтерского учета и отчетности как основы воздействия на его организацию, методологию; в-третьих, формирования требований к руководящему составу учреждения в части квалификационных требований к главному бухгалтеру как к субъекту организации и ведения бухгалтерского учета. В процессе исследования мероприятий была разработана модель влияния на трансформацию организации и методологии бухгалтерского учета, которая будет осуществляться путем установления новых требований к его методам и объектам в результате изменений в нормативно-правовых актах, а также их влияния на системы экономического анализа и аудита как составляющих корпоративного управления небанковскими финансовыми учреждениями. Приведенная модель определяет влияние положений комплексной программы развития финансового сектора Украины до 2020 года в бухгалтерском учете в части методологии, специфики и состава объектов. В результа-

Prokopenko Z. V. The Normative Legal Regulation of Accounting Activities of Non-Bank Financial Institutions in Ensuring the Strategic Development of the Financial System of Ukraine

The aim of the article is to study the normative legal regulation of accounting activities of non-bank financial institutions to ensure the strategic development of the financial system of Ukraine. There actualized the issue of examining the system of normative legal regulation in terms of: first, regulation of the market for non-bank financial services and their activities as an object of accounting; second, regulation of accounting and reporting as the basis of the impact on its organization, methodology; third, formation of requirements to the management of the institution concerning the qualification requirements to the chief accountant as a subject of organization and carrying out the accounting activities. In the course of the research, there developed a model for influencing the transformation of the organization and methodology of accounting, which will be implemented by establishing new requirements to its methods and objects as a result of changes in the normative legal acts and their impact on the systems of economic analysis and audit as components of corporate management of non-bank financial institutions. The proposed model determines the impact of the provisions of the integrated program for the development of the financial sector of Ukraine until 2020 in accounting in terms of methodology, specificity and composition of its objects. As a result of studying the set of documents that define the strategic provisions for the development of the market for non-bank financial services, there identified directions for the formation of new and

те изучения комплекса документов, определяющих стратегические положения развития рынка небанковских финансовых услуг, были установлены направления формирования новых и трансформации имеющихся положений нормативно-правового регулирования системы бухгалтерского учета через ее элементы (методы, объекты, субъекты), изучение функций и обоснование значений в управлении рисками. Считаем, что указанные положения должны быть реализованы путем развития организационно-методологических положений бухгалтерского учета деятельности небанковских финансовых учреждений и разработки предложений их закрепления в нормативно-правовых актах.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, нормативно-правовое регулирование, небанковские финансовые учреждения, стратегические цели развития, финансовая система.

Рис.: 2. Табл.: 3. Библ.: 8.

Прокопенко Жанна Владимировна – кандидат экономических наук, докторант кафедры учета и аудита, Житомирский государственный технологический университет (ул. Черняховского, 103, Житомир, 10005, Украина)

E-mail: tanaspvl@gmail.com

transformation of the existing provisions of the normative legal regulation of the accounting system through its elements (methods, objects, subjects), study of its functions and justification of the significance in risk management. We believe that these provisions should be implemented by means of the development of organizational and methodological regulations for the accounting of non-bank financial institutions and the development of proposals for their consolidation in normative legal acts.

Keywords: accounting, legal regulation, non-bank financial institutions, strategic development objectives, financial system.

Fig.: 2. Tbl.: 3. Bibl.: 8.

Prokopenko Zhanna V. – Candidate of Sciences (Economics), Candidate on Doctor Degree of the Department of Accounting and Auditing, Zhytomyr State Technological University (103 Cherniakhovskoho Str., Zhytomyr, 10005, Ukraine)

E-mail: tanaspvl@gmail.com

Постановка проблеми у загальному вигляді. Система нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку є особливою складовою наукових досліджень із проблем його теорії, методології та організації. Особливо це питання актуальне для суб'єктів господарювання сфери небанківських фінансових послуг, адже на них сьогодні покладається ряд економічних і соціальних функцій у суспільстві. Крім того, вони відіграють значну роль у досягненні стратегічних цілей розвитку України. Сучасний ринок знаходиться в занепаді. Відповідно до Комплексної програми розвитку фінансового сектора України до 2020 року сучасний стан фінансового ринку, зокрема ринку небанківських фінансових послуг, характеризується такими властивостями:

- масовий вихід із України великих європейських гравців фінансового сектора – після кризи 2008–2009 років близько 10 європейських банків продали свої дочірні банки в Україні або припинили ведення роздрібного бізнесу;
- відсутність первинних публічних розміщень (ІРО) акцій українських компаній на місцевих і закордонних біржах протягом 2013–2014 років;
- зменшення обсягу торгів на вітчизняних біржах (крім державних облігацій) на 38 % у 2014 році – до 76 млрд грн, у тому числі торгів акціями та деривативами на 46 % – до 36 млрд грн;
- низька та незмінна протягом 2008–2014 років частка страхових компаній у структурі фінансового сектора – від 2,6 % до 3 % від загального обсягу активів;
- низький рівень активів системи пенсійного забезпечення на рівні 2,5 млрд грн, або 0,2 % від ВВП на кінець 2014 року.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам діяльності небанківських фінансових установ займалися як вітчизняні: О. Вовчак, О. Гаманкова, О. Гладчук, О. Дорош, Т. Майорова, В. Колесніченко, О. Колодзів, В. Корєє, С. Реверчук та ін., так і зарубіжні вчені: Р. Курманбеков,

Ф. Мишкін, М. Назарова та ін. Однак, віддаючи належне напрацюванням, слід зазначити, що праці акцентовані на окремих аспектах функціонування небанківських фінансових установ, тому питання значення цих організацій в інвестиційних процесах потребує дослідження, а отже, питання нормативно-правового регулювання бухгалтерської діяльності небанківських фінансових установ у забезпеченні стратегічних цілей розвитку фінансової системи України також потребують уваги.

Виклад основного матеріалу. Значення небанківських фінансових установ у забезпеченні позитивної динаміки соціально-економічних показників України обумовлює значний інтерес держави як інституту генерування системи нормативно-правового регулювання інформаційної прозорості їх діяльності. Це, своєю чергою, обумовлює ряд нормативних вимог до системи бухгалтерського обліку й аудиту діяльності небанківських фінансових установ як інформаційних підсистем управління.

У зв'язку із зазначеним актуалізуються питання дослідження системи нормативно-правового регулювання з позицій: по-перше, регулювання ринку небанківських фінансових послуг і безпосередньо їх діяльності як об'єкта бухгалтерського обліку; по-друге, регулювання бухгалтерського обліку та звітності як основи впливу на його організацію та методологію; по-третє, формування вимог до керівного складу установи в частині кваліфікаційних вимог до головного бухгалтера як до суб'єкта організації та ведення бухгалтерського обліку.

Інформаційною основою дослідження є законодавчі акти, якими регулюється діяльність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, нормативно-правові акти, які визначають вимоги діяльності небанківських фінансових установ, зокрема, лізингових та інвестиційних компаній, недержавних пенсійних фондів, і система чинного бухгалтерського законодавства, що визначає організаційно-методологічні положення облікового відображення їх діяльності.

Система нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку діяльності небанківських фінансових

установ залежить від стратегічних цілей розвитку ринку фінансових послуг. Стратегія розвитку цього ринку обумовлена не лише напрямками розвитку фінансової системи України, але й формуванням стратегічних положень розвитку всієї української економіки. Так, стратегічна діяльність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, обумовлена комплексом документів державного значення:

- Стратегія сталого розвитку «Україна-2020»;
- Комплексна програма розвитку фінансового сектора України до 2020 року;
- програма діяльності Кабінету Міністрів України;
- Коаліційна Угода;
- Стратегія реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг на 2015–2020 роки;
- план пріоритетних дій Уряду на 2016 рік;
- інформація Нацкомфінпослуг про стан виконання плану пріоритетних дій Уряду на 2016 рік;
- план діяльності Нацкомфінпослуг на плановий та два бюджетні періоди, що настають за плановим (2017–2019 роки).

Відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» основними напрямками, які стосуються розвитку ринку небанківських фінансових установ і реформуванням їх діяльності як об'єкта бухгалтерського обліку, є: в частині складової розвитку (інфраструктура, інвестиції, економіка, конку-

ренція) передбачено реформування корпоративного права, фінансового сектора, ринку капіталу та розробку програми залучення інвестицій. Зазначене є складовою економічного розвитку країни, що відповідно до стратегії дозволить забезпечити підвищення соціально-економічних показників України у світі. Так, наведені в Стратегії сталого розвитку «Україна 2020» діючий стан речей і заплановані соціально-економічні показники на 2020 рік фрагментарно містяться в табл. 1.

На перший погляд зазначені показники не мають прямої залежності від розвитку ринку небанківських фінансових послуг, проте небанківські фінансові установи сьогодні наділяються спектром функцій, серед яких функції не лише економічного характеру, але й соціального. Так, небанківські фінансові установи, будучи фінансовими посередниками в соціально-економічних відносинах різних рівнів, забезпечують соціальний консенсус у суспільстві та є індикаторами фінансового благополуччя різних верств населення країни. Саме таке значення цих фінансових інституцій обумовлює особливий інтерес із боку держави до їх діяльності та інформаційної прозорості, що реалізується через систему нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку.

Наступним документом, який визначає стратегічні положення розвитку небанківських фінансових послуг і визначатиме напрями трансформації нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку їх діяльності, є Комплексна програма розвитку фінансового сектора України до

Таблиця 1

Показники соціально-економічного розвитку України відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна 2020», що визначають напрями трансформації системи нормативно-правового регулювання діяльності НБФУ

Показник	Значення	
	2014 р.	2020 р.
Показники економічного розвитку		
Рейтинг легкості ведення бізнесу	96	30
Кредитний рейтинг країни на рівні інвестиційної категорії	CCC	BBB
Індекс глобальної конкурентоспроможності	84	40
ВВП на душу населення (за паритетом купівельної спроможності)	\$ 8 508	\$ 16 000
Чисті надходження прямих іноземних інвестицій за період 2015-2020	-	\$ 40 млрд
Максимальне відношення загального дефіциту бюджету, включно із Нафтогазом, до ВВП	10,1 %	3 %
Максимальне відношення загального державного боргу до ВВП	67,6 %	60 %
Енергоємність ВВП, toe/\$000 ВВП	0,36	0,20
Показники безпеки		
Військові витрати, % від ВВП	1,02 %	3 %
Індекс сприйняття корупції	144	50
Показники соціального розвитку		
Середня тривалість життя	71 РІК	+ 3 РОКИ
Частка коштів місцевих бюджетів у загальнодержавному бюджеті	31 %	65 %
Проникнення широкосмугового інтернету (кількість абонентів на 100 осіб)	8,88	25
Процент випускників шкіл у 2020 році, які володіють двома іноземними мовами	-	75 %
Якість середньої освіти	-	50 топ
Глобальний індекс конкурентоспроможності у боротьбі за таланти	66	30

Джерело: сформовано автором на основі [1]

2020 року [2]. Нами була вивчено цей документ на предмет специфіки діяльності небанківських фінансових установ як комплексного об'єкта бухгалтерського обліку. Так, відповідно до цього документа було визначено його мету, якою є «створення фінансової системи, що здатна забезпечувати сталий економічний розвиток за рахунок ефективного перерозподілу фінансових ресурсів в економіці на основі розбудови повноцінного ринкового конкурентоспроможного середовища згідно зі стандартами ЄС» [2]. Крім того, цим документом визначаються поточний стан і проблеми фінансового сектора, що потребують вирішення, бачення майбутнього, етапи та складові реалізації Комплексної програми розвитку фінансового сектора України до 2020 року, комплексний план заходів щодо виконання Комплексної програми розвитку фінансового сектора України до 2020 року, очікувані результати реалізації Комплексної програми розвитку фінансового сектора України до 2020 року, план регуляторної роботи, порівняння заходів Комплексної програми розвитку фінансового сектора України до 2020 року з міжнародними та національними угодами та програмами. Зазначений комплекс заходів і дій дозволить вирішити проблему створення передумов «стабільного розвитку економіки України, перетворення фінансового сектора України у конкурентоспроможне середовище з інвестиційно-інноваційним кліматом» [2].

Розроблений план заходів має безпосередній вплив на систему нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку діяльності небанківських фінансових установ, зокрема, недержавних пенсійних фондів, лізингових та інвестиційних компаній. Вивчивши зазначений план заходів, нами розроблено модель їх впливу на трансформацію організації та методології бухгалтерського обліку, що здійснюватиметься шляхом встановлення нових вимог до його методів та об'єктів через зміни в нормативно-правових актах, а також їх вплив на системи економічного аналізу й аудиту як складових корпоративного управління небанківськими фінансовими установами (рис. 1).

Наведена модель визначає вплив положень комплексної програми розвитку фінансового сектора України до 2020 року на бухгалтерський облік у частині методики та специфіки, а також складу об'єктів. Зокрема, на склад, специфіку об'єктів бухгалтерського обліку та вимоги до них впливають такі положення програми: А.2. Створити умови для вільного руху капіталу, відповідно до якого визначається діяльність інвестиційних компаній та мають відбутися зміни щодо вимог у процесах інвестування, які відображаються в системі бухгалтерського обліку; А.9. Забезпечити подальший розвиток безготівкових розрахунків, інфраструктури фінансового ринку та оверсайту – встановлюються вимоги до безготівкових розрахунків, що визначають не лише методику облікового відображення грошових коштів (готівкових і безготівкових), але й організацію бухгалтерського обліку в умовах комп'ютеризованих систем управління; А.14. Сприяти розвитку накопичувального пенсійного забезпечення – зумовлює зміни в системі управління недержавними пенсійними фондами, а отже, у структурі об'єктів бухгалтерського обліку, що стосуються пенсійного забезпечення, виплат та інвестиційної діяльності цих установ; А.21. Забезпечити податкове стимулювання та гармонізувати системи оподаткування інструментів фінансового сектора, згідно з яким відбувається

трансформація податкового законодавства, а отже, спостерігаються зміни в системі бухгалтерського обліку податкових розрахунків.

Щодо методики бухгалтерського обліку програмою визначаються два основних напрями, що встановлюють вимоги до розкриття інформації про діяльність небанківської фіна нової установи. Причому перший з них – А.7. Забезпечити прозорість діяльності та звітності учасників фінансового сектора – стосується суто фінансової звітності та переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності. Крім того, документом визначається необхідність впровадження стандартів пруденційної звітності COREP і FINREP, які розроблено для кредитних інституцій, що застосовують Міжнародні стандарти фінансової звітності при складанні своєї фінансової звітності, яку вони оприлюднюють і надають регулятору. Другим напрямом розвитку розкриття інформації є С.2. Підвищити стандарти розкриття інформації в інтересах споживачів та інвесторів фінансового сектора. Цим положенням передбачено удосконалення процесу розкриття інформації про діяльність небанківських фінансових установ, що дозволить підвищити довіру інвесторів і клієнтів до фінансових послуг, а також визначить напрями управління ризиками.

На організацію бухгалтерського обліку впливатимуть зміни в нормативно-правовому регулюванні, які будуть пов'язані із зазначеними вище положеннями Комплексної програми розвитку фінансового сектора України до 2020 року, а також ті, які визначають трансформацію корпоративного управління та його підсистем: економічного аналізу й аудиту. Зокрема, що стосується корпоративного управління програмою, то визначено необхідність підвищити рівень корпоративного управління учасників фінансового сектора. Окремі положення визначають параметри аналітичних показників діяльності небанківських фінансових установ (А.4. Посилити вимоги щодо платоспроможності та ліквідності учасників фінансового сектора; А.5. Упровадити спеціальні вимоги щодо капіталу, ліквідності й інших показників системно важливих банків та інших фінансових установ) та критерії розвитку напрямів контролю та аудиту (А.3. Посилити контроль і відповідальність за операції з пов'язаними особами; А.6. Удосконалити системи регулювання та нагляду за фінансовим сектором).

Реалізація зазначених положень дозволить забезпечити позитивну динаміку в економічному та соціальному секторах, що вказує на виконання небанківськими фінансовими установами ряду соціальних та економічних функцій, які проектується на систему бухгалтерського обліку як інформаційної моделі діяльності небанківських фінансових установ і їх взаємодії із різними групами соціальних інститутів. У вивченому документі наводяться такі результати, що наведено в табл. 2.

Положення Коаліційної Угоди, що міститься на офіційному сайті Нацкомфінпослуг, також регулюють окремі стратегічні положення розвитку ринку небанківських фінансових послуг, що можуть вплинути на управління їхньою діяльністю, а також визначатимуть напрями розвитку нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку. Зокрема, до таких положень належать статті розділу Х. Реформа фінансового сектора, серед яких на структуру та специфіку об'єктів бухгалтерського обліку вплинуть:

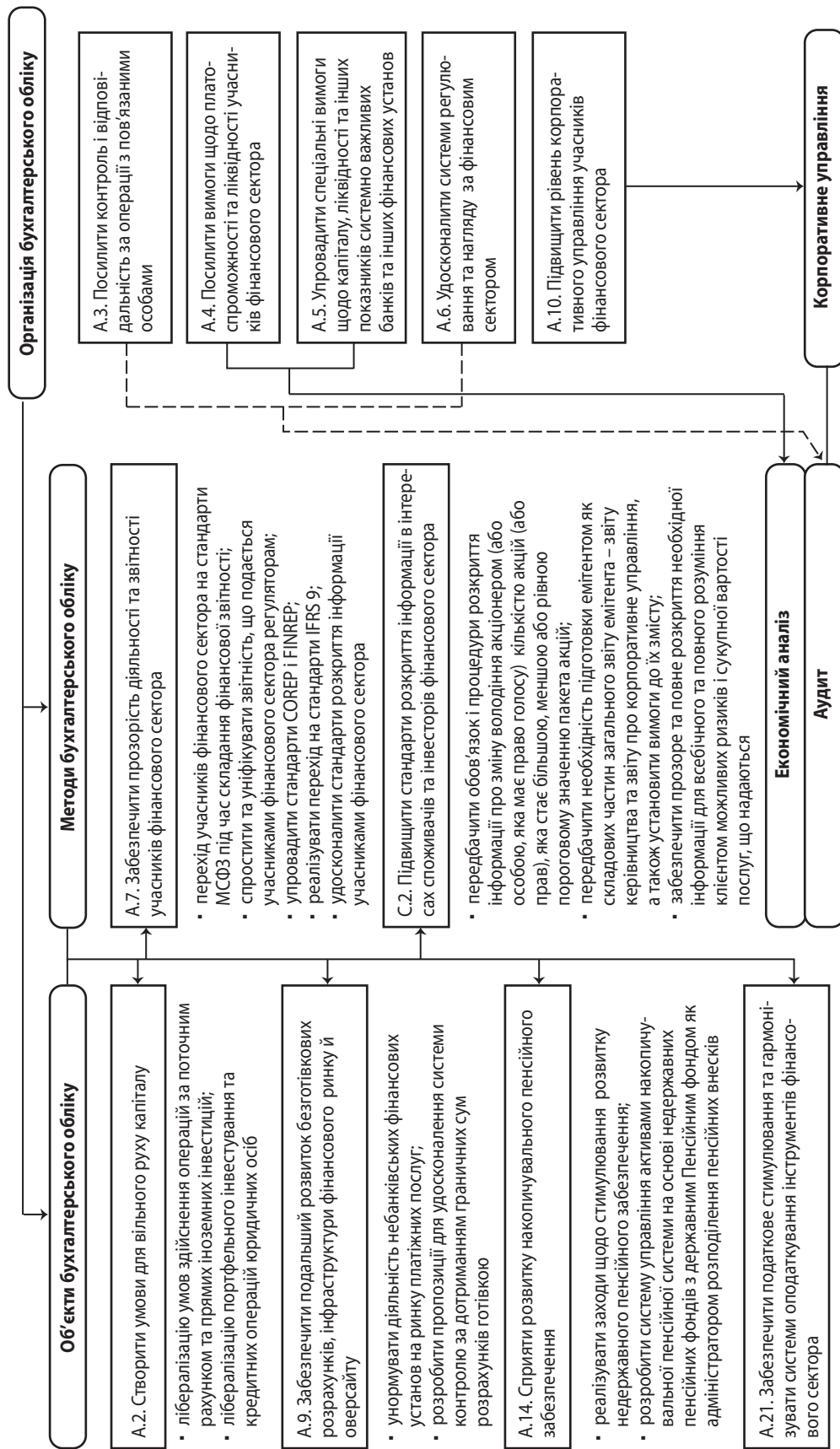

Рис. 1. Модель розвитку нормативно-правового регулювання обліково-інформаційне забезпечення діяльності небанківських фінансових послуг відповідно до Комплексної програми розвитку фінансового сектора України до 2020 року

Результати реалізації Комплексної програми розвитку фінансового сектора України до 2020 року

Показник	2014 р.	2020 р.
Споживча інфляція	24,9 %	5% % ± 1 п. п.
Рівень готівки в економіці	18,1 %	Не вище 9,5 %
Рівень роздрібних безготівкових розрахунків	1,2 %	Не нижче 30 %
Рівень безготівкових розрахунків	25 %	55 %
Кількість POS-терміналів	4,7	11,0
Рівень доларизації кредитів і депозитів	~50 %	Нижче 40 %
Рівень номінальних ставок за новими кредитами у національній валюті	23,5 % річних	Не вище 12 % річних
Рівень адекватності капіталу	15,6 %	Не нижче 8 %
Індекс концентрації Херфіндала-Хіршмана за активами	565,65	Не нижче 800
Співвідношення кредитів до депозитів (валові кредити)	151,1949 %	Не вище 110 %
Рівень проникнення страхування	1,7 %	Не нижче 0,9 %
Технічні резерви страховиків	0,7 %	Не нижче 0,4 %
Пенсійні заощадження населення	0,2 %	Не нижче 0,1 %
Активи публічних ІСІ	[0,1] %	Не нижче 10 %
Статус фінансового ринку України за класифікацією міжнародного індексного агентства FTSE	Без статусу	Advanced Emerging
Розвиток фінансового ринку за методикою розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності	107 місце із 148 країн	Серед перших 50 місць
Регулювання фондових бірж за методикою розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності	107 місце із 148 країн	Серед перших 60 місць
Рейтинг економічної свободи за методикою розрахунку рейтингу від "Heritage foundation"	162 місце із 189 країн	Україна серед перших 30 позицій
Індекс надійності юридичних прав за методикою Світового банку	8	Не нижче 12
Оцінка експертів щодо успішності роботи регуляторів	Немає даних	Не нижче 70 %
Оцінка учасників щодо розвитку інфраструктури фінансового ринку	Немає даних	Не нижче 70 %
Оцінка суспільства щодо надійності фінансового ринку	Немає даних	Не нижче 70 %
Впровадження міжнародних стандартів звітності й аудиту у фінансовому секторі	-	МСФЗ впроваджені, що визнано експертами
Впровадження єдиних міжнародних стандартів електронного документообігу, надання адміністративних послуг і здійснення комунікацій з учасниками ринку в електронному форматі	-	Електронний документообіг впроваджено

- приведення законодавства про регулювання страхових компаній у відповідність до директив ЄС;
- розроблення нормативно-правової бази для захисту прав кредиторів із урахуванням міжнародного досвіду, що дозволить створити дієві механізми захисту фінансової системи та знизить вплив кризових явищ на учасників фінансового ринку;
- ліквідація можливості ухилення від оподаткування через фінансові інструменти шляхом запровадження ефективних механізмів запобігання створенню та діяльності фінансових пірамід, фіктивних емітентів цінних паперів, їх виявлення та ліквідації, та посилення регулювання діяльності фінансових установ;
- впровадження у регуляторів фінансового ринку єдиних міжнародних стандартів електронного документообігу, надання адміністративних по-

слуг і здійснення комунікацій з учасниками ринку в електронному форматі;

- лібералізація валютного регулювання та валютного контролю шляхом відміни застарілих регуляторних актів і зняття необґрунтованих обмежень щодо транскордонного руху капіталу, спрощення процедур для іноземних інвесторів щодо інвестування в Україні, репатріації доходів та для громадян України – щодо інвестування за кордон (з 2016 року) [3].

Зазначені положення спрямовані на забезпечення прозорості діяльності небанківських фінансових установ, а також забезпечення ризику для їх інвесторів і клієнтів, що відображається на системі управління та його інформаційних підсистемах бухгалтерського обліку, аналізу й аудиту.

Стратегія реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг на 2015–2020 роки [4] передбачає удосконалення системи бухгалтерського обліку як інструменту генерування інформації через фінансо-

ву звітність про діяльність небанківських фінансових установ. Зазначені положення наведено на рис. 2 (через вплив на формування, представлення, форму та склад фінансової звітності небанківських фінансових установ).

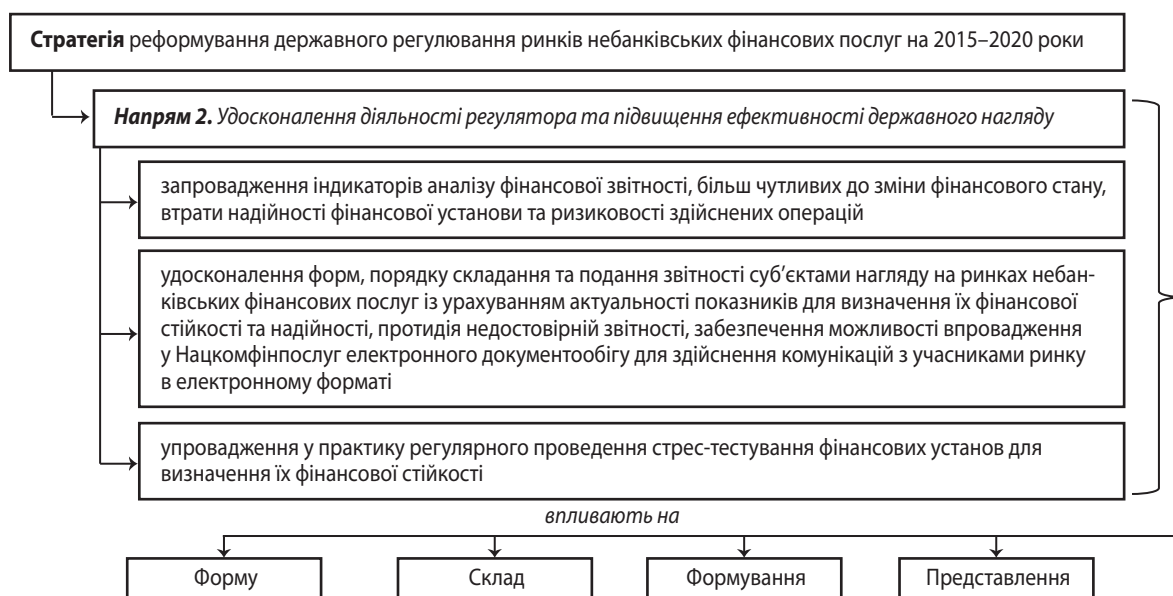

Рис. 2. Вплив Стратегії реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг на 2015–2020 роки на реформування бухгалтерського обліку НБВУ

Наступним напрямом стратегічної діяльності Національної комісії, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг, є відповідність її діяльності та розвитку нормативно-правового забезпечення діяльності небанківських фінансових установ, що відповідає Плану пріоритетних дій уряду на 2016 рік. Так, аналізуючи цей документ, було встановлено, що для виконання його основних положень комісією було розроблено та впроваджено ряд нормативно-правових документів. «Протягом 2016 року Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, як колегіальним органом проведено 130 засідань Комісії та прийнято 3 269 розпоряджень, з них: 12 – проектів нормативно-правових актів вищих органів державної влади, розроблених Нацкомфінпослуг; 69 – проектів власних нормативно-правових актів Нацкомфінпослуг з питань регулювання діяльності небанківських фінансових установ; 45 – погодження проектів нормативно-правових актів, розроблених іншими органами державної влади; 47 – з питань діяльності Нацкомфінпослуг; 1 820 – щодо дозвільних процедур; 1 252 – застосування заходів впливу до фінансових установ» [5].

Крім того, на виконання плану пріоритетних дій Уряду на 2016 рік Національною комісією, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг, було здійснено ряд заходів, які стосуються бюджетної реформи (забезпечення підвищення ефективності видатків, визначення чіткого бачення наслідків реформ і включення заходів з їх реалізації до основних напрямів бюджетної політики та бюджетних запитів, формування збалансованого бюджету за принципом «від першої гривні» з урахуванням проведення галузевих реформ) та реформування системи державної підтримки сільського господарства (розроблення та подання Кабінету Міністрів України проекту Закону України «Про внесення змін до Закону Украї-

ни «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою»). Зазначені заходи стосувалися як у цілому ринку фінансових послуг, так і регулювання діяльності окремих небанківських фінансових установ.

Особливе значення у визначенні стратегічних напрямів трансформації та розвитку бухгалтерського обліку діяльності небанківських фінансових установ має План діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, на плановий та два бюджетні періоди, що настають за плановим (2017–2019 роки) [6]. Відповідно до зазначеного документа особлива увага приділяється небанківським фінансовим установам, адже місія регулюючого органу полягає в такому: «створення умов для належного та ефективного функціонування ринків небанківських фінансових послуг, зміцнення системної стабільності на цих ринках, забезпечення захисту прав споживачів небанківських фінансових послуг, а також інтеграція у світовий фінансовий простір без загроз національним інтересам та економічній безпеці України» [6].

Досліджуваний документ спрямований на розв'язання системних проблем ринку небанківських фінансових послуг і визначає чотири завдання:

- дерегуляція на ринках небанківських фінансових послуг та імплементація регуляторного середовища до європейських та міжнародних стандартів;
- удосконалення діяльності регулятора та підвищення ефективності державного нагляду;
- захист інтересів споживачів фінансових послуг і відновлення довіри до ринків небанківських фінансових послуг;
- створення сприятливих умов для зміцнення та сталого розвитку ринків небанківських фінансових послуг, здатних забезпечувати економіку необхідними

Таблиця 3

Напрями розвитку системи нормативно-правового регулювання відповідно до Плану діяльності Нацкомфінпослуг на плановий та два бюджетні періоди, що настають за плановим (2017–2019 роки) (фрагмент [б])

Найменування показника результату виконання завдання	Одиниця виміру	Джерело інформації	Звітний період		Плановий період		
			2015 рік (звіт)	2016 рік (затверджено)	2017 рік (проект)	2018 рік (прогноз)	2019 рік (прогноз)
Завдання 1. Деретуляція на ринках небанківських фінансових послуг та імплементація регуляторного середовища до європейських та міжнародних стандартів							
Кількість розроблених нормативно-правових актів	од.	План роботи	71	33	26	27	26
Кількість опрацьованих нормативно-правових актів, розроблених іншими органами влади та суб'єктів законодавчої ініціативи	од.	Внутрішній відомчий облік	106	60	37	37	36
Кількість міжнародних проектів технічної підтримки у сфері надання фінансових послуг	од.	Внутрішній відомчий облік	3	1	1	2	1
Завдання 2. Удосконалення діяльності регулятора та підвищення ефективності державного нагляду							
Кількість прийнятих розпоряджень	од.	План роботи	3 536	3 200	3 300	3 400	3 500
Кількість проведених перевірок суб'єктів нагляду	од.	План перевірок	48	94	130	116	113
Кількість застосованих заходів впливу до суб'єктів нагляду	од.	Внутрішній відомчий облік	1 473	1 442	1 634	1 664	1 653
Кількість поданих позовів	од.	Внутрішній відомчий облік		104	75	71	70
Завдання 4. Створення сприятливих умов для зміцнення та сталого розвитку ринків небанківських фінансових послуг, здатних забезпечувати економіку необхідними фінансовими ресурсами, задовольняти потреби споживачів у якісних фінансових послугах							
Загальна кількість суб'єктів нагляду, у тому числі відокремлених підрозділів	од.	Держреєстр	11 125	12 078	12 605	13 468	14 415
Кількість виданих ліцензій	шт.	Держреєстр	362	300	240	260	271
Обсяг надходжень до бюджету за видачу ліцензій на провадження страхової діяльності, діяльності з надання фінансових кредитів, залучення депозитів та адміністрування недержавних пенсійних фондів	тис.грн	Звітні дані	2 374,5	4 154	384,0	458,1	513,3

фінансовими ресурсами, задовольняти потреби споживачів у якісних фінансових послугах.

Відповідно до окреслених завдань було визначено напрями їх досягнення через нормотворчу, наглядову та моніторингову діяльність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. В табл. 3 наведено фрагмент заходів, передбачених цим документом у частині нормотворчої діяльності, що визначає напрями регулювання бухгалтерського обліку.

Зважаючи на положення стратегічної діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, можна зробити висновок про їх вплив на діяльність небанківських фінансових установ і систему її відображення в бухгалтерському обліку. Отже, можемо визначити напрями розвитку бухгалтерського обліку як інформаційної моделі внутрішніх процесів і зв'язків із зовнішніми економічними агентами небанківської фінансової установи. Так, вивчені нами документи стратегічного характеру дозволяють сформулювати положення розвитку теорії, методології та організації бухгалтерського обліку діяльності небанківських фінансових установ в частині об'єктів облікового відображення, методів і методології, організаційних положень як складової корпоративного управління, інформаційного забезпечення ризиків і напрямів розвитку функції бухгалтерського обліку на різних рівнях економічних систем (макро- та мікроекономічний). Розглянемо зазначенні напрями розвитку бухгалтерського обліку:

- *об'єкти бухгалтерського обліку.* Для виконання положень документів, які визначають стратегію розвитку ринку небанківських фінансових послуг, є потреба в трансформації системи об'єктів бухгалтерського обліку. Трансформація системи об'єктів бухгалтерського обліку має відбуватися як за формою, так і змістом. Зокрема, залежно від виду небанківської фінансової установи (недержавні пенсійні фонди, лізингові та страхові компанії) є потреба у формуванні інформації, яка б показувала нові функціональні можливості об'єкта управління (бухгалтерського обліку) з позиції нових вимог до аналітичних показників діяльності установи. Йдеться про те, що низкою документів стратегічного характеру визначено критерії відповідності нормам діяльності небанківської фінансової установи, які визначають за допомогою показників аналітичного аналізу, таких як: ліквідність, платоспроможність тощо. Крім того, окремими положеннями визначають вимоги до процесу формування пенсійного забезпечення та здійснення інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів, що надає об'єкту нових властивостей, які мають бути відображені в системі бухгалтерського обліку [7]. Варто також зазначити, що під час реалізації положень асоціації з Європейським Союзом висувуються нові вимоги до статутного та інших видів капіталу небанківських фінансових установ. Вважаємо, що викладене зумовлює у процесі розвитку організаційно-методичних положень бухгалтерського обліку діяльності небанківських фінансових установ
- враховувати специфіку їх діяльності та визначити сукупність пріоритетних об'єктів управління, які потребують особливої уваги з боку системи бухгалтерського обліку, адже інформація про їх властивості є ключовою з позицій дотримання ліцензійних вимог, прийняття управлінських рішень, довіри інвесторів і клієнтів, а також забезпечення конкурентоспроможності установи. Об'єктами бухгалтерського обліку, які найбільше піддаються впливу у зв'язку із реалізацією стратегічних положень Нацкомфінпослуг та стосовно галузевих специфік, є власний капітал та собівартість небанківських фінансових послуг;
- *методи та методики бухгалтерського обліку.* У зв'язку із трансформацією системи об'єктів бухгалтерського обліку, яка спрямована на зміни в об'єктах (як за структурою, так і властивостями), є потреба в удосконаленні елементів методу бухгалтерського обліку. Більшість положень досліджуваних нами стратегічних документів визначають вимоги до формування, складу, змісту й оприлюднення фінансової звітності. Але нові підходи до аналітичних показників діяльності небанківських фінансових установ, а також нові запити користувачів вимагають від системи бухгалтерського обліку трансформації його методик за ключовими об'єктами. Зокрема, вагомого значення набуває удосконалення таких елементів методу, як оцінка, калькулювання, рахунки, подвійний запис і звітність. Розвиток методології бухгалтерського обліку, на нашу думку, має відбуватися шляхом удосконалення діючих методик за наявними об'єктами, а також нових методик за новими об'єктами. Зокрема, нових підходів до облікового відображення потребує власний капітал. Особливо важливого значення набуває процес калькулювання собівартості діючих послуг і впровадження нових послуг небанківських фінансових установ [8];
- *організація бухгалтерського обліку в системі корпоративного управління.* Особливі вимоги у зв'язку із трансформацією нормативно-правового регулювання діяльності небанківських фінансових установ висувуються до корпоративного управління та організації бухгалтерського обліку, зокрема в частині їх суб'єктів: керівника та головного бухгалтера. Фактично небанківські фінансові установи – одні з небагатьох суб'єктів господарювання, щодо управління якими висувуються вимоги до керівника та головного бухгалтера. Це є особливим напрямом розвитку науки про бухгалтерський облік, зокрема, як професійної діяльності, адже впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності для небанківських фінансових установ передбачає застосування професійного судження, як під час формування, так і реалізації положень облікової політики;
- *інформаційного забезпечення управління ризиками.* Положення досліджених документів стратегічного характеру визначають нові вимоги до управління та інформаційного забезпечення

з точки зору діяльності небанківських фінансових установ у ризиковому середовищі. Зокрема, висуваються вимоги щодо інвестування, валютних операцій, запровадження нових фінансових інструментів. Крім того, у зв'язку з потребою нових підходів до взаємодії із клієнтами та інвесторами висуваються нові вимоги до інформаційного забезпечення їх запитів і запитів органів нагляду за діяльністю небанківських фінансових установ;

- *розвиток функцій бухгалтерського обліку* є основою розвитку його теоретичних положень, проте їх реалізація відбувається через удосконалення методології та організації. Так, під час вивчення документів, що визначають стратегію розвитку небанківських фінансових установ, було встановлено: по-перше, їх реалізація потребує удосконалення нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку; по-друге, в результаті їх реалізації планується отримати покращені показники соціально-економічного розвитку економічних систем різних рівнів. Виходячи з цього, система бухгалтерського обліку виконує ряд соціальних та економічних функцій.

Висновки. Таким чином, проведене нами дослідження спрямовано на формування загальних положень та ідентифікацію характеристик розвитку нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку діяльності небанківських фінансових установ. В результаті визначення комплексу документів, які визначають стратегічні положення розвитку ринку небанківських фінансових послуг, нами було встановлено напрями формування нових і трансформації наявих положень нормативно-правового регулювання системи бухгалтерського обліку, через її елементи (методи, об'єкти, суб'єкти), вивчення функцій та обґрунтування значення в управлінні ризиками. Вважаємо що зазначенні положення мають бути реалізовані шляхом розвитку організаційно-методологічних положень бухгалтерського обліку діяльності небанківських фінансових установ і розробки пропозицій їх закріплення в нормативно-правових актах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стратегія сталого розвитку «Україна 2020» // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <https://nfp.gov.ua/files/sector/Strategy2020updUA.pdf>
2. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <https://nfp.gov.ua/content/koncepciya-rozvitku.html>
3. Положення Коаліційної угоди // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <https://nfp.gov.ua/content/koncepciya-rozvitku.html>
4. Стратегія реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг на 2015–2020 роки // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <https://nfp.gov.ua/content/koncepciya-rozvitku.html>
5. План пріоритетних дій уряду на 2016 р. // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <https://nfp.gov.ua/content/rzviti-nackomfinposlug.html>
6. План діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, на плановий та два бюджетні періоди, що настають за плановим (2017–2019 роки) // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <https://nfp.gov.ua/content/rzviti-nackomfinposlug.html>
7. Хомутенко А. В. Небанківські фінансові установи – учасники ринку фінансових послуг. *Розвиток фінансових методів державного управління національною економікою*. 2009. Т. 10. Вип. 126. С. 277–284.
8. Каракулова І. С. Небанківські фінансові установи на ринку фінансових послуг України: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Київ, 2008. 234 с.

REFERENCES

- “Kompleksna prohrama rozvytku finansovoho sektoru Ukrainy do 2020 roku” [A comprehensive program of development of the financial sector of Ukraine till 2020]. Natsionalna komisiia, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuвання u sferi rynkiv finansovykh posluh. <https://nfp.gov.ua/content/koncepciya-rozvitku.html>
- Khomutenko, A. V. “Nebankivski finansovi ustanovy - uchasyky rynku finansovykh posluh” [Non-Bank financial institutions - participants of financial services market]. *Rozvytok finansovykh metodiv derzhavnoho upravlinnia natsionalnoi ekonomikoii* vol. 10, no. 126 (2009): 277-284.
- Karakulova, I. S. “Nebankivski finansovi ustanovy na rynku finansovykh posluh Ukrainy” [Non-Bank financial institutions on the market of financial services of Ukraine]. *dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.08*, 2008.
- “Plan priorityetnykh dii uriadu na 2016 r.” [The plan of priority actions of the government in 2016]. Natsionalna komisiia, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuвання u sferi rynkiv finansovykh posluh. <https://nfp.gov.ua/content/rzviti-nackomfinposlug.html>
- “Plan diialnosti Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuвання u sferi rynkiv finansovykh posluh, na planovyi ta dva biudzhetni periody, shcho nastaiut za planovym (2017-2019 roky)” [The plan of activities of the National Commission, carrying out state regulation in the sphere of financial services markets, and the planned two budget periods following the planned (2017-2019)]. Natsionalna komisiia, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuвання u sferi rynkiv finansovykh posluh. <https://nfp.gov.ua/content/rzviti-nackomfinposlug.html>
- “Polozhennia Koalitsiinoi uhody” [Provisions of the Coalition agreement]. Natsionalna komisiia, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuвання u sferi rynkiv finansovykh posluh. <https://nfp.gov.ua/content/koncepciya-rozvitku.html>
- “Stratehiia staloho rozvytku «Ukraina 2020»” [Sustainable development strategy «Ukraine 2020»]. Natsionalna komisiia, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuвання u sferi rynkiv finansovykh posluh. <https://nfp.gov.ua/files/sector/Strategy2020updUA.pdf>
- “Stratehiia reformuvannya derzhavnoho rehuliuвання rynkiv nebankivskykh finansovykh posluh na 2015-2020 roky” [The strategy of reforming the state regulation of markets non-Bank financial services for 2015-2020]. Natsionalna komisiia, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuвання u sferi rynkiv finansovykh posluh. <https://nfp.gov.ua/content/koncepciya-rozvitku.html>